

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертаційну роботу **Ю Янь «Формування художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва засобами фортепіанних програмних творів»**, подану на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Актуальність теми дослідження

У дослідженні представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано практичне розв'язання проблеми формування в майбутніх бакалаврів музичного мистецтва художньо-образних репрезентацій засобами опанування фортепіанних програмних творів. У дослідженні актуалізовано проблему здатності майбутніх фахівців до застосування сучасних методик, що спрямовані на підвищення компетентнісної спроможності вчителів музичного мистецтва в їх самостійній фаховій діяльності.

Здатність особистості до професійного здійснення своєї роботи може бути забезпечена лише високим рівнем фахових компетентностей, що зумовлено набутиим досвідом під час навчання у закладах вищої освіти. Зазначене актуалізовано низкою законодавчих документів: Законом України «Про освіту» (2017 р.), Концепцією «Нова українська школа» (2016), Законом «Про вищу освіту» (2014), а також Стандартом базової середньої освіти (2020), Стандартом вищої освіти за спеціальністю 025 Музичне мистецтво; професійним стандартом «Викладач мистецької школи», іншими нормативними документи України. Актуальність вирішення означеної проблеми підсилена відповідністю змісту Нормативних документів Китаю: Модернізація освіти в Китаї до 2035 р., Реформа професійної освіти (2019), Реформи середньої шкільної освіти (2019), в яких зосереджено увагу на забезпеченні якості підготовки майбутніх фахівців, у тому числі у сфері культури.

Підтвердженням актуальності обраної проблеми є і те, що дисертанткою запропонована авторська методика формування художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва засобами фортепіанних програмних творів. У ній авторка розширює змістові межі застосування ментальних та художньо-образних репрезентацій, поглиблює поліхудожню компетентність, розкриває педагогічний потенціал програмної музики та фортепіанної підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва. Цим збагачується методика формування художньо-ментального

досвіду на основі фортепіанної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтва та музично-педагогічної освіти.

Підсилення актуальності дослідження забезпечується саме винайденням автором вирішення виникаючих проблем шляхом подолання низки суперечностей, які представлені в роботі на сторінках 19-20, серед яких особливо значущою в процесі фортепіанної підготовки вважаємо суперечність між художньо-образним потенціалом програмної фортепіанної музики в накопиченні образів-еталонів для формування художньо-образних інтерпретаційних здобутків та відсутності цілеспрямованого їх застосування в методичному забезпеченні фортепіанної підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва та майбутній самостійній діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Висока ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, теоретичних висновків та результатів дослідження підтверджується глибиною теоретико-методологічної бази, її прикладним характером стосовно отриманого досвіду і програмних результатів навчання.

Представлена конкретизація науково-методичного парадигмального сенсу методології дослідження, в якій наукові підходи забезпечені відповідними методичними принципами, а саме: феноменологічний підхід – принципом актуалізації інтелектуальної компетентності в галузі мистецтв; художньо-ментальний – принципом розширення індивідуальної бази художніх знань та оперування ними; культурно-ціннісний – принципом домінування ціннісно-сміслового контексту в оцінюванні твору та принципом орієнтації на культурну інваріантність ціннісного ставлення до художнього образу; процесуально-діяльнісний – принципом активізації полімодального потенціалу художніх репрезентацій; наративно-дискурсивний підхід – принципом орієнтації на художньо-вербалізований супровід накопичення досвіду застосування художніх репрезентацій.

Компонентна структура художньо-образних репрезентації, яка містить когнітивно-смісловий, емоційно-оцінний та інтерпретаційно-досвідний складові, узгоджена зі змістом її функціонування в системі фортепіанної підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва.

Обґрунтування методології та методичної системи є безперечним здобутком автора ще і тому, що в роботі визначено сутність ключового поняття, «художньо-образні репрезентації майбутніх бакалаврів музичного мистецтва», яка розкрита на с. 70 дисертації.

Це дозволяє безпосередньо застосовувати визначені складові ключового поняття у головних видах викладацької діяльності, якими оволодіватиме майбутній учитель музичного мистецтва. Тобто, представлено змістовий взаємозв'язок складових досліджуваного поняття, що забезпечує послідовність і перспективність їх усвідомлення та практичного фахового становлення майбутнього бакалавра музичного мистецтва.

Підтвердженням результатів дослідження є застосування теоретичних, емпіричних і статистичних методів. Науковий апарат (об'єкт, предмет, мета, завдання) з визначенням наукової новизни сформульовані грамотно.

Не викликає сумніву новизна представленого дослідження, в якому означений феномен представлений як системне утворення з визначеними трьома функціональними компонентами; розкрита структура художньо-образних репрезентацій, що проявляється у системі кластерів фортепіанної підготовки через їх перцептивно-сміслову, емоційно-оцінну та перформативно-творчу функції у вигляді сукупності когнітивно-сміслового, емоційно-оцінного та інтерпретаційно-досвідного компонентів. Безперечним елементом новизни дослідження є розроблені автором критерії та показники оцінювання рівня сформованості визначених компонентів, що детально представлені в таблиця 3.1 третього розділу дисертації на с. 136.

Прив'язка розроблених педагогічних умов, які запроваджуються поетапно та сприяють формуванню художньо-образних репрезентацій, до функціонального змісту встановлених компонентів досліджуваного феномена безпосередньо зреалізовує вирішення конкретних поставлених завдань. Це: накопичення фонду художньо-перцептивних еталонів та художньо-образних асоціацій – на інтеріоризаційно-досвідному етапі; стимулювання оцінно-рефлексивного ставлення до емоційно-сміслового контенту твору в голографічній проекції досвіду – на художньо-диспозиційному етапі; системне застосування мета-конструкту «дія-образ-слово» в роботі над програмними фортепіанними творами – на інтерпретаційно-праксеологічному етапі.

Структура дисертації логічно побудована та розгортається від аналізу попередніх науково-теоретичних досягнень відповідних наукових галузей через розкриття сутності досліджуваного феномена, обґрунтування змісту та структури, визначення методологічних пріоритетів й розробки авторської методики набуття досвіду художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва та відповідних критеріїв оцінювання.

Ю Янь визначила п'ять завдань, які сфокусовані на досягненні мети, що полягає в обґрунтуванні методології, розробці та експериментальній перевірці методики формування художньо-образних репрезентацій майбутніх

бакалаврів музичного мистецтва засобами фортепіанних програмних творів та експериментальній перевірці її ефективності.

Вирішуючи *перше завдання* стосовно феноменології художньо-образних репрезентацій у психологічній та музично-педагогічній проєкціях, авторка визначила наукову значущість категорій, що належать до міждисциплінарних досліджень і розкривають складні синтезовані процеси, які поєднують різні аспекти творчої професійної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва (психологічні, культурологічні, мистецтвознавчі, художньо-освітні). У науковій галузі це актуалізує міждисциплінарний контент досліджень, що відповідає сучасному культурно-інформаційному простору, де навчання мистецтву не є виключенням.

Позитивним здобутком вважаємо зосередження уваги дослідниці на необхідності активізації інтелектуальної діяльності майбутніх бакалаврів у галузі музичного мистецтва, яка усвідомлюється атрибутивною складовою рефлексії як самопізнання в симбіозі із чуттєво-емоційним відгуком на музичні твори в процесі їх пізнання та відтворення.

Цікавим є висновок, що в навчанні музичному мистецтву, важливе значення має художньо-ментальний досвід, який характеризується накопиченням художньо-образних уявлень та специфічних засобів виразності, застосованих і у музичних творах, та стереотипів емоційного відгуку, які об'єктивуються у художньо-образних репрезентаціях, їх феноменологічному значенні як процесу запам'ятовування яскравих образів, картин, інших мистецьких явищ, що і проявляються згодом у ситуаціях, які викликані певними асоціаціями або спогадами; перспективним застосуванням їх у подальшому процесі творчого самовираження майбутніх фахівців у власних інтерпретаціях виконуваних фортепіанних творів.

Вирішуючи *друге завдання* авторка розкрила сутність і структуру художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва. Ю Янь детально проаналізувала науково-теоретичні висновки і представила феноменологію змісту репрезентації як психічного процесу, що уможливило визначення функціональних аспектів художньо-образних репрезентацій, які є атрибутами художньо-ментального досвіду, мають поліхудожні властивості та об'єктивуються у процесі сприйняття й спілкування з творами мистецтва.

У дослідженні доведено, що художньо-образні репрезентації спираються на складні полімодальні властивості особистості щодо сприйняття та відтворення художніх образів, вони мають функції кодів пам'яті, еталонів сприйняття, художньо-атрибутивних стереотипів, які засновані на досвіді спілкування з мистецтвом конкретного просторово-часового діапазону.

Для розкриття найбільшої концентрованості і функціональності художньо-образних репрезентацій: пізнавально-сміслової (когнітивної), емоційно-досвідної (рефлексійної) асоціативно-інтерпретаційної (виконавської) визначено кластери фортепіанної підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, які конкретизують функції художньо-образних репрезентацій. На основі застосування каузально-функціонального аналізу і визначено компоненти художньо-образних репрезентацій.

Визначаючи структуру означеного феномена, авторка розкриває його зміст у комплексі всіх визначених складових (підрозділ дисертації 1.2).

Розв'язуючи *третьє завдання* з обґрунтування методології та розробки методики формування художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва засобами фортепіанних програмних творів, дисертантка обрала наукові підходи з урахуванням низки обґрунтованих факторів стосовно формування художнього досвіду. Серед них: розширення та інтенсифікація процесів сприйняття, осягнення та осмислення широкого кола художніх явищ; цілеспрямований методичний супровід щодо набуття художньо-ментального досвіду майбутніх бакалаврів у процесі фахового становлення, впливу на виконавські вміння та творчий розвиток, зокрема і здатність до інтерпретації творів, що вивчаються й виконуються; попередня фахова підготовка, яка є чинником частково сформованого художнього досвіду як фахового; наявність індивідуальних особливостей, що ґрунтуються на психологічних властивостях затребуваних у творчому процесі.

Визначальним чинником стало забезпечення оптимального перебігу освітнього процесу, представлення відповідних наукових підходів, які грамотно і доречно застосовані автором. Наукові підходи обиралися відповідно до завдань дослідження художньо-образних репрезентацій та розробки на їх основі педагогічних принципів методичного спрямування задля їх формування.

Так, *феноменологічний підхід* розкривається за принципом актуалізації інтелектуальної компетентності в галузі мистецтва; *художньо-ментальний підхід* – за принципами розширення індивідуальної бази художніх знань та оперування ними й активізації полімодального потенціалу художніх репрезентацій; *культурно-ціннісний підхід* – за принципами орієнтації на культурну інваріантність ціннісного ставлення до художнього образу й домінування та осмислення власного ціннісно-сміслового контексту твору; *наративно-дискурсивний підхід* – принципом орієнтації на художньо-вербалізований супровід накопичення досвіду художньо-образних репрезентацій (с.121 дисертації).

Позитивно відмітимо і те, що змістовою лінією для створення авторської методики формування художньо-образних репрезентації обрано фортепіанні програмні твори. В цьому контексті зазначимо, що новизна усвідомлення програмності фортепіанних творів, виявлена та представлена авторкою, доповнює вже історично і теоретично усталене в мистецтвознавстві розуміння програмності, як визначеної у назві твору композитором змістової сутності музичного образу. Авторка надає ще й своє бачення програмності за рахунок додаткової уваги до інтонаційно-сміслових елементів музичного тексту, які можуть стати еталонами наступного сприйняття схожих музично-семантичних зразків фортепіанних творів; виникаючих асоціацій певного художнього образу, схожого за змістом або образно-смісловими інтонаційно виразними елементами, що збагачують художньо-образну пам'ять. На цьому й ґрунтується формування художньо-образних репрезентацій.

Художня спрямованість фортепіанної підготовки у дослідженні представлена як процес і результат досягнення якісного рівня різноманітних форм фортепіанного виконавства, що забезпечує майбутньому вчителю музичного мистецтва ефективне використання інтерпретації художніх образів музичних творів, їх художньо-сміслову узгодженість із образами інших видів мистецтва з метою формування музичної культури учнівської молоді.

Суттєвою складовою методики завжди виступає винайдення доцільних педагогічних умов та застосування ефективних методів формування досліджуваного феномена. Авторка надає низку цікавих та результативних методів, які застосовувались на кожному етапі формувальної роботи. Так, на першому, інтеріоризаційно-досвідному етапі, зреалізовані методи створення банку образно-символів на основі програмної фортепіанної музики; побудови та порівняння стильових паралелей схожих образів; на другому, художньо-диспозиційному етапі – методи побудови емоційно-рефлексивного контексту репрезентацій на основі попереднього досвіду, побудови траєкторії оцінювання та емоційного ставлення до різних кластерів програмної музики; на третьому, інтерпретаційно-праксеологічному етапі – методи створення авторської програми твору на основі автореферентності та художнього нарративу, добору художньо-ілюстративного матеріалу відповідно до програми твору, вербального супроводу виконавської інтерпретації на основі наявного досвіду.

Вирішення *четвертого завдання*, що полягало у розробці критеріїв та визначенні показників оцінювання рівня сформованості художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, сприяло позитивній динаміці формувального процесу. Позитивної оцінки заслуговує

наскрізність та взаємопов'язаність елементів наукового апарату, до яких відноситься і логіка визначення критеріїв оцінювання.

Критерії та показники оцінювання рівня сформованості художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва обиралися та обґрунтовувалися з огляду на змістові характеристики кожного з розроблених компонентів. Для оцінювання когнітивно-сміслового компонента обрано мисленнєво-операційний критерій з показниками: ступінь розуміння смислового контексту твору на основі сформованих художньо-перцептивних еталонів; якість ідентифікування художніх образів на основі усвідомлення художньо-виразових стереотипів. Для визначення сформованості емоційно-оцінного компонента було обрано емотивно-саморегулятивний критерій з показниками: наявність рефлексії емоційного ставлення до художнього образу твору; якість і продуктивність оцінювання естетично-емотивного потенціалу твору. Для оцінювання інтерпретаційно-досвідного компонента було обрано герменевтично-перформативний критерій, з показниками: інтенсивність художньо-асоціативних зв'язків образу твору на основі попереднього досвіду; міра володіння сформованими художньо-образними уявленнями у вирішенні інтерпретаційних завдань (с. 136 дисертації).

Заслуговує на схвальну оцінку розв'язання *п'ятого завдання*, щодо експериментальної перевірки ефективності методики формування художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва засобами фортепіанних програмних творів.

Експериментальна перевірка авторської методики формування художньо-образних репрезентацій довела ефективність три етапного процесу запровадження розроблених педагогічних умов та запропонованих методів.

Запроваджені три етапи чітко врегульовували вплив на відповідні компоненти художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, засвідчивши практичне значення експериментальної роботи та її результатів. Опрацювання та адаптація діагностичних методів зарубіжного досвіду до сучасного освітнього процесу підготовки бакалаврів музичного мистецтва в Україні дозволили визначити наявність та рівень сформованості художньо-образних репрезентацій; застосувати методи формування художньо-образних репрезентацій під час різних видів фахової підготовки та методичного самовдосконалення майбутніх магістрів музичного мистецтва.

Підкреслимо практичне значення проведеного дослідження, яке полягає у використанні розроблених педагогічних принципів, педагогічних умов і методів у межах лекційних курсів: «Методика навчання гри на фортепіано»,

«Основи музично-виконавської інтерпретації», інших дисциплін методичного циклу для поглиблення загальномузичної, методико-технологічної складових фортепіанної підготовки на різних рівнях у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка та 02 Культура і мистецтво; додаванням музичного та художньо-ілюстративного матеріалу. Полікультурний контент застосування програмної музики дає змогу ефективно застосовувати результати дослідження в підготовці майбутніх фахівців у ЗВО України та Китаю, інших країнах світу.

Логіка та послідовність запровадження запропонованої авторської методики довела свою ефективність. Експериментальною перевіркою отриманих результатів засвідчено значне зростання високого (до 16,13%) та достатнього рівнів (67,74%) у здобувачів ЕГ, а також зниження чисельності осіб, які опинились на середньому (12,90%) та низькому (3,23 %) рівнях. Натомість у КГ показники контрольного зрізу були нижчими: 9,68% бакалаврів досягли високого рівня; 22,58% - достатнього; 45,16 % - середнього та 22,58% - низького рівнів. Істотність розбіжностей отриманих результатів перевірялася за критерієм кутового перетворення Фішера, чим доведено ефективність розробленої методики.

Висновуючи результати аналізу змісту дисертації Ю Янь зазначимо, що в ході роботи над нею були розв'язані всі поставлені завдання на шляху досягнення означеної мети. Це дає підстави вважати представлену дисертацію самостійною завершеною кваліфікаційною працею.

Вірогідність отриманих результатів дослідження зумовлена багатьма факторами: обґрунтованістю основних теоретико-методологічних положень, системністю й цілісністю застосованих практичних дій, дотриманням послідовності конкретних етапів експериментальної роботи, використанням комплексу доцільних та цілеспрямованих методів, які відповідають предмету та завданням дослідження, а також репрезентативністю вибірки, результатами впровадження запропонованої авторської методики у практику підготовки фахівців закладів вищої педагогічної освіти мистецького профілю, належною обробкою отриманих даних статистичними методами.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у 9 публікаціях автора трьома мовами: українською, англійською та китайською, з них: 3 – у фахових виданнях України, 3 – у зарубіжних періодичних виданнях, з яких 1 – у співавторстві, 3 – апробаційного характеру (1 – зарубіжна). До того ж відповідними досліджуваній проблемі з формування художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва засобами фортепіанних програмних творів є спрямованість матеріалів,

представлених на 14 науково-практичних конференціях різного рівня, у тому числі міжнародних, де відбувалась їх апробація, які повною мірою її розкривають.

Кількість, якість та повнота висвітлення результатів та відображення змісту дисертації відповідає встановленим вимогам. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію, є самостійною науковою працею, яка має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за змістом, структурою вона відповідає сучасним вимогам до дисертаційних досліджень такого рівня.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне висловити в дискусійному плані наступні побажання до представленої дисертаційної роботи:

1. В дисертації зустрічаються визначення: «майбутні бакалаври музичного мистецтва» та «майбутні учителі музичного мистецтва». Поясніть, будь ласка, Ви розглядаєте ці категорії здобувачів вищої музично-педагогічної освіти як однозначні чи вкладаєте в них змістову різницю? Якщо так, то яку саме?

2. Потребує пояснення, який змістовий контент містить поняття «функціональна парадигма», екстрапольована на фахову підготовку майбутніх бакалаврів музичного мистецтва та майбутніх учителів музичного мистецтва?

3. У визначенні третьої педагогічної умови – «системне застосування метаконструкту «дія-образ-слово» для поглиблення його системного значення в усвідомленні музикантом та в унікальному практичному застосуванні доцільно додати *уявлення* як передумову ефективного функціонування визначеного метаконструкту.

4. Четвертий критерій, герменевтично-перформативний оцінюється і таким показником – міра *володіння* сформованими художньо-образними *уявленнями* у вирішенні інтерпретаційних завдань. На нашу думку, коректніше було визначати міру *оперування* сформованими художньо-образними уявленнями, які набуті завдяки експериментальній методиці у відповідному досвіді майбутніх учителів музичного мистецтва.

5. Авторка так глибоко занурилась у зміст своєї дослідницької діяльності та основних атрибутів практичної роботи, що в підрозділі «уточнено» двічі згадала про сутність поняття «педагогічний потенціал програмної музики».

Зазначені побажання не впливають на загальний позитивний висновок щодо високої оцінки дисертаційної роботи Ю Янь.

Загальний висновок

Таким чином, узагальнюючи, зазначимо, що дисертація **Ю Янь** на тему: **«Формування художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва засобами фортепіанних програмних творів»**, подану на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), є завершеним, цілісним, самостійним, ґрунтовним, науково вагомим дослідженням з актуальної проблеми теорії мистецької освіти, методики підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, яке має яскраво виражену наукову новизну і прикладне значення досягнутих результатів для підготовки фахівців освітньої галузі з музичного мистецтва. На підставі викладеного можна стверджувати, що представлена дисертаційна робота «Формування художньо-образних репрезентацій майбутніх бакалаврів музичного мистецтва засобами фортепіанних програмних творів» має авторський характер і відповідає чинним вимогам пунктів №№ 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор, Ю Янь заслуговує на присудження наукового ступеня вищої освіти доктора філософії PhD зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки мистецтва
та фортепіанного виконавства
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

